

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (τρίτο πενταμελές τμήμα)
της 15ης Σεπτεμβρίου 1998 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις T-126/96 και T-127/96,

Breda Fucine Meridionali SpA (BFM), εταιρία ιταλικού δικαίου υπό εκκαθάριση, εδρεύουσα στο Μπάρι (Ιταλία),

Ente partecipazioni e finanziamento industria manifatturiera (EFIM), εταιρία ιταλικού δικαίου υπό εκκαθάριση, εδρεύουσα στη Ρώμη,

εκπροσωπούμενες από τους Antonio Tizzano και Gian Michele Roberti, δικηγόρους Νεαπόλεως, 36, place du Grand Sablon, Βρυξέλλες,

προσφεύγουσες,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης αρχικώς από τους Paul Nemitz και Lucio Gussetti, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, και Enrico Altieri, δημόσιο υπάλληλο κράτους μέλους αποσπασμένο στην Επιτροπή, ακολουθώντας δε από τους Paul Nemitz και Paolo Stancanelli, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

υποστηριζομένης από

τη **Γαλλική Δημοκρατία**, εκπροσωπούμενη από τις Catherine de Salins, υποδιευθύντρια στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, και Kareen Rispal-Bellanger, υποδιευθύντρια στην ίδια διεύθυνση, τους Jean-Marc Belorgey και Frédéric Million, chargés de mission στην ίδια διεύθυνση, και Gautier Mignot, γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων στο ίδιο υπουργείο, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο την Πρεσβεία της Γαλλίας, 9, boulevard du Prince Henri,

και

τη **Manoir industries SA**, εταιρία γαλλικού δικαίου, εδρεύουσα στο Παρίσι, εκπροσωπούμενη από τον Bernard van de Walle de Ghelcke, δικηγόρο Βρυξελλών, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο το δικηγορικό γραφείο του Freddy Brausch, 11, rue Goethe,

παρεμβαίνουσες,

που έχουν ως αντικείμενο αίτημα ακυρώσεως της αποφάσεως 96/614/ΕΚ της Επιτροπής, της 29ης Μαΐου 1996, για ορισμένες κρατικές παρεμβάσεις της Ιταλίας υπέρ της Breda Fucine Meridionali SpA (ΕΕ L 272, σ. 46), σύμφωνα με την οποία κρίθηκαν ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά και παράνομες οι χορηγηθείσες από την Ιταλική Κυβέρνηση στην εταιρία Breda Fucine Meridionali SpA κρατικές ενισχύσεις,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(τρίτο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τη V. Tiili, Πρόεδρο, και τους C. P. Briët, K. Lenaerts, A. Rotocki και J. D. Cooke, δικαστές,

γραμματέας: J. Palacio González, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 26ης Μαΐου 1998,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Ιστορικό των διαφορών

- ¹ Η εταιρία Breda Fucine Meridionali (στο εξής: BFM), ιδρυθείσα το 1961, ασκεί δραστηριότητες χυτηρίου δευτέρας τήξεως. Είναι ειδικότερα ειδικευμένη στην προμήθεια σιδηροδρομικού υλικού και συγκεκριμένα καρδιών διασταυρώσεων. Εδρεύει στο Μπάρι, στον ιταλικό Νότο (Mezzogiorno), μία από τις δυνάμεις να τύχουν ενισχύσεων περιοχές για περιφερειακούς λόγους, σύμφωνα με το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης ΕΚ.

2 Έως τα τέλη του 1986 η BFM ελεγχόταν από δύο εταιρίες (τις Oto Melara SpA και Breda Meccanica Bresciana SpA), οι οποίες, κατά τα λεγόμενά της, ασκούσαν δραστηριότητες στον τομέα της άμυνας. Κατά τον χρόνο εκείνο, προέβη σε ορισμένες επενδύσεις ιδίως στους τομείς της άμυνας, της ατομικής ενέργειας και της ενέργειας. Η ενασχόληση της BFM στον τομέα της άμυνας αμφισβητείται, πάντως, από την καθής. Από το 1987 η BFM ελέγχεται από τη Finanziaria Ernesto Breda (στο εξής: FEB), η οποία ανήκει στην κρατική εταιρία χαρτοφυλακίου Ente partecipazioni e finanziamento industria manifatturiera (στο εξής: EFIM).

3 Με το νομοθετικό διάταγμα 340 της 18ης Ιουλίου 1992, το οποίο βεβαιώθηκε με το νομοθετικό διάταγμα 362/92 της 14ης Αυγούστου 1992 (στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 362/92), η Ιταλική Κυβέρνηση έθεσε την EFIM υπό εκκαθάριση με ισχύ από την ίδια ημερομηνία. Η διαδικασία εκκαθάρισεως ρυθμίστηκε με σειρά νομοθετικών διαταγμάτων, μεταξύ των οποίων το νομοθετικό διάταγμα 414 της 20ής Οκτωβρίου 1992 (στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 414/92) και το νομοθετικό διάταγμα 487 της 19ης Δεκεμβρίου 1992 (στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 487/92), το οποίο μετατράπηκε με ορισμένες τροποποιήσεις στον νόμο 33 της 17ης Φεβρουαρίου 1993 (στο εξής: νόμος 33/1993). Η διαδικασία εκκαθάρισεως συνοδευόταν από μέτρα ενισχύσεων μη κοινοποιηθέντων εκ μέρους των ιταλικών αρχών. Έτσι, με απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992, η οποία κοινοποιήθηκε στις ιταλικές αρχές στις 24 Φεβρουαρίου 1993, η Επιτροπή κίνησε, έναντι ειδικότερα των νομοθετικών διαταγμάτων 362/92 και 414/92, την προβλεπόμενη στο άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης διαδικασία [ανακοίνωση της Επιτροπής κατ' εφαρμογή του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ προς τα άλλα κράτη μέλη και τους λοιπούς ενδιαφερομένους σχετικά με τη χορήγηση ενισχύσεων εκ μέρους της Ιταλικής Κυβερνήσεως στην EFIM (ΕΕ 1993, C 75, σ. 2)]. Η ίδια διαδικασία εφαρμόστηκε με απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 1993, κοινοποιηθείσα στην Ιταλική Κυβέρνηση στις 10 Μαρτίου 1993, και στο νομοθετικό διάταγμα 487/92 [ανακοίνωση της Επιτροπής δυνάμει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ προς τα λοιπά κράτη μέλη και τους λοιπούς ενδιαφερομένους σχετικά με τη χορήγηση ενισχύσεων εκ μέρους της Ιταλικής Κυβερνήσεως στην EFIM (ΕΕ 1993, C 78, σ. 4)]. Η EFIM τέθηκε υπό αναγκαστική εκκαθάριση με απόφαση του Ιταλού Υπουργού Οησαυροφυλακίου της 21ης Ιανουαρίου 1995. Η οικεία διαδικασία περατώθηκε οριστικώς με απόφαση της 27ης Δεκεμβρίου 1996. Η FEB τέθηκε επίσης υπό αναγκαστική εκκαθάριση με πράξη του Ιταλού Υπουργού Οησαυροφυλακίου της 11ης Μαρτίου 1994.

4 Στις 5 Οκτωβρίου 1994, η εταιρία Manoir industries (στο εξής: Manoir), γαλλική επιχείρηση ανταγωνιστική της BFM, υπέβαλε καταγγελία στην Επιτροπή για τις

χορηγηθείσες από το ιταλικό Δημόσιο ενισχύσεις στη BFM. Με έγγραφο της 17ης Οκτωβρίου 1994, η Επιτροπή κάλεσε τις ιταλικές αρχές να της παράσχουν πληροφορίες σχετικά με τις εν λόγω παρεμβάσεις.

- 5 Υπό το φως των συλλεγισμών πληροφοριών, η Επιτροπή κατέληξε ιδίως στο συμπέρασμα ότι κατά το διάστημα μεταξύ των ετών 1985 και 1994 οι FEB και EFIM παρενέβησαν επανειλημμένα προς στήριξη της BFM, μέσω αναδιαρθρώσεως κεφαλαίων, αντισταθμίσεως των ζημιών της και χορηγήσεως δανείων, και ότι η BFM μπόρεσε να συνεχίσει τις δραστηριότητές της και να αποφύγει την εκκαθάριση επωφελούμενη, μεταξύ άλλων, ειδικής διατάξεως του νόμου 33/1993.
- 6 Αντιμετωπίζοντας σοβαρές δυσχέρειες προκειμένου να καταλήξει στο αν τα επίδικα μέτρα συμβιβάζονταν προς την κοινή αγορά, η Επιτροπή ενημέρωσε, με έγγραφο της 10ης Μαρτίου 1995, την Ιταλική Κυβέρνηση σχετικά με την απόφασή της να κινήσει την προβλεπόμενη στο άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ διαδικασία έναντι των οικείων μέτρων, καλώντας την να υποβάλει τις παρατηρήσεις της. Η Ιταλική Κυβέρνηση έλαβε θέση επί του εγγράφου αυτού στις 3 Μαΐου 1995, υπογραμμίζοντας ότι οι παρατηρήσεις που διατύπωσε η Επιτροπή ήταν αόριστες και ασαφείς, υπό την έννοια ότι δεν παρείχαν καμία συγκεκριμένη ένδειξη αφορώσα το ύψος της επίδικης ενισχύσεως. Πάντως, απέρριψε τις διαπιστώσεις της Επιτροπής.
- 7 Με έγγραφο της 12ης Σεπτεμβρίου 1995, η Επιτροπή κάλεσε τις ιταλικές αρχές να της κοινοποιήσουν τους ισολογισμούς της BFM για τα έτη 1985 έως 1994.
- 8 Με την εκδοθείσα δυνάμει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ ανακοίνωσή της προς τα λοιπά κράτη μέλη και τους λοιπούς ενδιαφερομένους σχετικά με την ενίσχυση εκ μέρους της Ιταλικής Κυβερνήσεως στη BFM (ΕΕ 1995, C 293, σ. 8, στο εξής: ανακοίνωση περί κινήσεως διαδικασίας), η Επιτροπή ενημέρωσε τα κράτη μέλη και τους τρίτους ενδιαφερομένους περί της κινήσεως, δυνάμει της εν λόγω διατάξεως, της διαδικασίας.

- 9 Στο έκτο εδάφιο της εν λόγω ανακοινώσεως περί κινήσεως διαδικασίας, η Επιτροπή εκθέτει ιδίως τα ακόλουθα:

«Όπως προκύπτει από τον φάκελο, αφενός, η EFIM είχε χρηματοδοτήσει τη BFM με ποσό ύψους 52 δισεκατομμυρίων ιταλικών λιρών, αφετέρου, οι τράπεζες χορήγησαν στην επιχείρηση δάνεια, με εγγύηση εκ μέρους της Ιταλικής Κυβερνήσεως, ύψους περίπου 10 δισεκατομμυρίων ιταλικών λιρών. Τέλος, η Επιτροπή διαπιστώνει ότι, χάρη στον ειδικό νόμο που εκδόθηκε στο πλαίσιο εκκαθαρίσεως της EFIM, η BFM δεν τέθηκε υπό εκκαθάριση, ενώ συνήθως η εκκαθάριση της μητρικής εταιρίας συνεπάγεται εκείνη των θυγατρικών της. Εξάλλου, μια δεύτερη ειδική διάταξη, η οποία περιέχεται στο άρθρο 7, δεύτερο εδάφιο, του [νόμου 33/1993], η οποία εφαρμόζεται αποκλειστικά στις ελεγχόμενες από την EFIM επιχειρήσεις, επέτρεψε στη BFM να συνεχίσει τις δραστηριότητές της και να αποφύγει την εκκαθάριση. Η διάταξη αυτή παραβιάζει τους κανόνες δημοσίας τάξεως του άρθρου 2448 του ιταλικού Αστικού Κώδικα, το οποίο προβλέπει την υποχρεωτική λύση μιας εταιρίας σε περίπτωση που, ιδίως, οι υφιστάμενες ζημιές συνεπάγονται μείωση των ιδίων πόρων πέραν του νομίμου ορίου [των 200 εκατομμυρίων ιταλικών λιρών] (...).»

- 10 Στο δέκατο εδάφιο της ανωτέρω ανακοινώσεως περί κινήσεως διαδικασίας, η Επιτροπή διαπιστώνει επίσης:

«Η BFM υπέστη σημαντικές ζημιές κατά τα τρία τελευταία έτη και (...) τα χρέη της αντιστοιχούν σήμερα στο τετραπλάσιο του εταιρικού κεφαλαίου της. Συνεπώς, υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να θεωρείται ότι η επιχείρηση μπόρεσε να συνεχίσει τις δραστηριότητές της στην εν λόγω αγορά μόνο χάρη στις παρεμβάσεις εκ μέρους των δημοσίων αρχών, ήτοι τις χρηματοδοτήσεις που χορηγήθηκαν από την EFIM και από τη [FEB], καθώς και τις εγγυήσεις που χορηγήθηκαν από το ιταλικό Δημόσιο υπέρ των προμηθευτών και πιστωτών της BFM.»

- 11 Συγκεκριμένα, η Επιτροπή, στηριζόμενη στις ληφθείσες πληροφορίες, εκτίμησε ότι, λήγοντος του 1993, το συνολικό χρέος της BFM έφθανε τα 88,7 δισεκατομμύρια ιταλικών λιρών (LIT) επί εταιρικού κεφαλαίου 17 δισεκατομμυρίων LIT.

- 12 Αφού ανέλυσε την κατάσταση, η Επιτροπή συνήγαγε προσωρινά ότι «τα μέτρα που ελήφθησαν υπέρ της BFM εκ μέρους του ιταλικού Δημοσίου και, περισσότερο συγκεκριμένα, η μη εφαρμογή των γενικών κανόνων στον τομέα της εκκαθάρισης και λύσεως των εταιριών, καθώς και η χορήγηση εγγυήσεων και τα μέτρα που εφαρμόστηκαν τόσο εκ μέρους της δημοσίας εταιρίας χαρτοφυλακίου EFIM όσο και της θυγατρικής της [FEB], ιδίως με τη μορφή χρηματοδοτήσεων και εγγυήσεων, επέτρεψαν στη BFM να διατηρηθεί τεχνητά στην αγορά λόγω του γεγονότος αυτού, τα ίδια μέτρα πρέπει να θεωρηθούν ως κρατικές ενισχύσεις που στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό στη συγκεκριμένη αγορά» (δωδέκατο εδάφιο της ανακοινώσεως περί κινήσεως διαδικασίας). Η Επιτροπή υπογράμμισε εκ νέου ότι αντιμετώπιζε σοβαρές δυσχέρειες προκειμένου να συναγάγει «αν οι εν λόγω ενισχύσεις και ειδικότερα η εγγύηση που χορηγήθηκε στη BFM εκ μέρους του ιταλικού Δημοσίου, οι χρηματοδοτήσεις και οι εγγυήσεις που χορηγήθηκαν από την EFIM και τη [FEB], η μη εφαρμογή όσον αφορά τη BFM των κανόνων του ιταλικού Αστικού Κώδικα σχετικά με την εκκαθάριση και τη λύση των εταιριών, και κάθε άλλη παρέμβαση του δημοσίου τομέα της οποίας θα μπορούσε να επωφεληθεί η BFM, αποτελούν μέτρα συνάδοντα προς την κοινή αγορά» (δέκατο έκτο εδάφιο της ανακοινώσεως περί κινήσεως διαδικασίας).
- 13 Οι παρατηρήσεις που κοινοποίησαν στην Επιτροπή η Manoir και η Γερμανική Κυβέρνηση με έγγραφα της 21ης Νοεμβρίου 1995 και της 6ης Νοεμβρίου 1995 αντίστοιχα διαβιβάστηκαν με έγγραφο της 31ης Ιανουαρίου 1996 στην Ιταλική Κυβέρνηση. Η τελευταία δεν έλαβε θέση επί των αντιστοιχών παρατηρήσεων.
- 14 Σε σύσκεψη της 27ης Φεβρουαρίου 1996, η BFM διευκρίνισε στους εκπροσώπους της γενικής διευθύνσεως ανταγωνισμού της Επιτροπής τη θέση της. Οι εκπρόσωποι ζήτησαν λογιστική έκθεση επί της οικονομικής και χρηματοδοτικής καταστάσεως της BFM, εμπριέχουσα περισσότερες λεπτομέρειες επί των προσκομισθέντων στοιχείων. Στις 4 Απριλίου 1996 οι ιταλικές αρχές διαβίβασαν στην Επιτροπή την αιτηθείσα έκθεση.
- 15 Η Επιτροπή εξέδωσε στις 29 Μαΐου 1996 την απόφαση 96/614/ΕΚ για ορισμένες κρατικές παρεμβάσεις εκ μέρους της Ιταλίας υπέρ της BFM (ΕΕ L 272, σ. 46, στο εξής: επίδικη απόφαση).

16 Το άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως είναι διατυπωμένο ως εξής:

«Τα μέτρα κρατικής ενισχύσεως από τα οποία επωφελήθηκε η BFM, και συγκεκριμένα:

- α) οι εισφορές κεφαλαίου ύψους 12 δισεκατομμυρίων ιταλικών λιρών, ήτοι 7 δισεκατομμύρια ιταλικές λίρες το 1986 και 5 δισεκατομμύρια ιταλικές λίρες το 1987·
- β) οι καλύψεις των ζημιών ύψους 50,8 δισεκατομμυρίων ιταλικών λιρών, ήτοι 7,1 δισεκατομμύρια ιταλικές λίρες το 1985, 11,2 δισεκατομμύρια ιταλικές λίρες το 1987, 3, 9 δισεκατομμύρια ιταλικές λίρες το 1988, 11,6 δισεκατομμύρια ιταλικές λίρες το 1990, 17 δισεκατομμύρια ιταλικές λίρες το 1991·
- γ) οι χρηματοδοτήσεις που χορήγησαν στη BFM η [FEB] και η EFIM, οι οποίες οδήγησαν στη δημιουργία χρέους της BFM έναντι των δύο αυτών μητρικών εταιρειών, το ύψος του οποίου ανέρχεται σε 63 δισεκατομμύρια ιταλικές λίρες·
- δ) το άρθρο 7, δεύτερο εδάφιο, του νόμου 33/1993, η ισχύς του οποίου παρατάθηκε με το διάταγμα της 24ης Ιανουαρίου 1996, με το οποίο δόθηκε στην BFM η δυνατότητα να αναστείλει την αποπληρωμή των χρεών της έναντι του Δημοσίου και έναντι κρατικών επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων των χρεών που συνήψε η BFM με δημόσια χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, και να παραμείνει λειτουργική χωρίς να επιστρέψει τις ασυμβίβαστες με το κοινοτικό δίκαιο κρατικές ενισχύσεις και χωρίς να διαλυθεί·
- ε) οι διατάξεις του νόμου 33/1993 στον βαθμό που επέτρεψαν στην BFM να επωφεληθεί από την αναστολή αποπληρωμής των πιστώσεων εκ μέρους των δημοσίων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων Isveimer και IMI συνολικού ποσού 6,609 δισεκατομμυρίων ιταλικών λιρών,

είναι παράνομα δεδομένου ότι δεν κοινοποιήθηκαν προηγουμένως στην Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ.

Εξάλλου, τα μέτρα αυτά είναι ασυμβίβαστα με την κοινή αγορά κατά την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης ΕΚ.»

- 17 Στο άρθρο 2 της απόφασης προβλέπεται ότι η Ιταλία οφείλει να ζητήσει την απόδοση των καταβληθεισών στη BFM ενισχύσεων, το ποσό των οποίων προσαυξάνεται με τους τόκους που αρχίζουν να υπολογίζονται από την ημέρα χορηγήσεώς τους μέχρι την ημερομηνία αποδόσεώς τους. Τελικώς, η Ιταλία οφείλει, δυνάμει του άρθρου 3 της απόφασης, να αναστείλει πάραυτα, έναντι της BFM, την εφαρμογή των διατάξεων σχετικά με την παράταση του καθεστώτος παρεκκλίσεως από το κοινό δίκαιο όσον αφορά τα χρέη έναντι του Δημοσίου και των δημοσίων επιχειρήσεων, καθώς και την εφαρμογή των διατάξεων περί αναστολής της αποπληρωμής των πιστώσεων που χορηγήθηκαν από δημόσια χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.
- 18 Στις 21 Αυγούστου 1996 η BFM τέθηκε υπό αναγκαστική διοικητική εκκαθάριση. Πραγματοποιήθηκε πώληση με πλειστηριασμό και ο επιφορτισμένος με την εκκαθάριση υπάλληλος εκχώρησε τα περιουσιακά στοιχεία της BFM στον αγοραστή Finmeccanica.

Διαδικασία

- 19 Υπό τις περιστάσεις αυτές, οι BFM και EFIM άσκησαν, με δικόγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 12 Αυγούστου 1996, τις παρούσες προσφυγές, η εγγραφή των οποίων στο Πρωτόκολλο φέρει αντίστοιχα τους αριθμούς T-126/96 και T-127/96.
- 20 Με δικόγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 18 Δεκεμβρίου 1996 και στις 30 Ιανουαρίου 1997 αντίστοιχα, η Manoir και η Γαλλική Δημοκρατία ζήτησαν να παρέμβουν προς στήριξη των αιτημάτων της καθής σε αμφότερες τις υποθέσεις.

- 21 Με τηλεαντιγραφήματα που περιήλθαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 6 Φεβρουαρίου 1997, η Ιταλική Δημοκρατία ζήτησε να παρέμβει προς στήριξη των αιτημάτων των προσφευγουσών σε αμφότερες τις υποθέσεις.

- 22 Με έγγραφα που κατατέθηκαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 20 Φεβρουαρίου 1997, οι προσφεύγουσες σε αμφότερες τις υποθέσεις ζήτησαν την εμπιστευτική, έναντι της Γαλλικής Δημοκρατίας και της Manoir, μεταχείριση ορισμένων πληροφοριών που περιείχαν οι φάκελοι.

- 23 Με διατάξεις της 11ης Μαρτίου 1997, ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου απέρριψε ως εκπρόθεσμες τις αιτήσεις παρεμβάσεως της Ιταλικής Δημοκρατίας.

- 24 Με διατάξεις της 16ης Ιουλίου 1997, ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου έκανε δεκτές, αφενός, τις αιτήσεις παρεμβάσεως της Γαλλικής Δημοκρατίας και της Manoir προς στήριξη των αιτημάτων της καθής σε αμφότερες τις υποθέσεις, αφετέρου, μερικώς τα αιτήματα περί εμπιστευτικής μεταχειρίσεως των προσφευγουσών.

- 25 Με διάταξη της 30ής Σεπτεμβρίου 1997, κατόπιν ακροάσεως των διαδίκων, ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου αποφάσισε τη συνεκδίκαση των υποθέσεων T-126/96 και T-127/96 για τους σκοπούς της προφορικής διαδικασίας και για την έκδοση αποφάσεως.

- 26 Οι παρεμβαίνουσες κατέθεσαν τα υπομνήματά τους στις 15 Οκτωβρίου 1997.

- 27 Με έγγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 5 Δεκεμβρίου 1997, η Επιτροπή παραιτήθηκε από την υποβολή παρατηρήσεων επί των εν λόγω υπομνημάτων. Οι προσφεύγουσες υπέβαλαν τις παρατηρήσεις τους επί των υπομνημάτων παρεμβάσεως στις 16 Φεβρουαρίου 1998. Την ίδια ημερομηνία τερματίστηκε η έγγραφη διαδικασία.
- 28 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (τρίτο πενταμελές τμήμα) κίνησε την προφορική διαδικασία. Οι διάδικοι αγόρευαν και απάντησαν σε προφορικές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά τη δημόσια συνεδρίαση της 26ης Μαΐου 1998. Στο πλαίσιο των μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας, οι διάδικοι κλήθηκαν να του παράσχουν ορισμένες πληροφορίες.

Αιτήματα των διαδίκων

- 29 Η BFM ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει στο σύνολό της ή, επικουρικώς, εν μέρει την επίδικη απόφαση·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

- 30 Η EFIM ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει στο σύνολό της ή, επικουρικώς, εν μέρει την επίδικη απόφαση·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

31 Η Επιτροπή ζητεί, για αμφότερες τις προσφυγές, από το Πρωτοδικείο:

— να τις απορρίψει·

— να καταδικάσει τις προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.

32 Η Γαλλική Κυβέρνηση, να μεν υποστηρίζει τα αιτήματα της Επιτροπής, ζητεί όμως από το Πρωτοδικείο και την απόρριψη του δευτέρου λόγου των προσφευγουσών.

33 Η *Manoir* ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει ως αβάσιμες τις προσφυγές·

— να καταδικάσει τις προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα, συμπεριλαμβανομένων των εξόδων της παρεμβάσεως.

Επί της ουσίας

34 Προς στήριξη των αιτημάτων τους, οι προσφεύγουσες προβάλλουν πέντε λόγους. Ο πρώτος, αποτελούμενος από δύο σκέλη, έγκειται, αφενός, σε παραβίαση των δικονομικών δικαιωμάτων των προσφευγουσών, υπό την έννοια ότι κατ' ουσίαν η προσβαλλομένη απόφαση κηρύσσει ασυμβίβαστα προς την κοινή αγορά μέτρα μη περιλαμβανόμενα στην ανακοίνωση περί κινήσεως της διαδικασίας, και αφετέρου, σε παραβίαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως. Ο δεύτερος λόγος αρύεται από παραβίαση των αρχών της ασφαλείας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της μη τηρήσεως πενταε-

τούς προθεσμίας παραγραφής. Ο τρίτος λόγος αρύεται από παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, ως εκ του ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι τα επίδικα μέτρα αποτελούσαν κρατικές ενισχύσεις. Ο τέταρτος λόγος αρύεται από πλάνη περί την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχεία α' και γ', της Συνθήκης. Τέλος, ο πέμπτος λόγος αρύεται από την έλλειψη νομιμότητας του άρθρου 2 της επίδικης αποφάσεως. Επειδή ο δεύτερος και ο πέμπτος λόγος βάλλουν κατ' ουσίαν κατά της προθεσμίας μεταξύ της χορηγήσεως των επιδίκων ενισχύσεων και της αναγνωρίσεώς τους ως παρανόμων από την Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφασή της, οι δύο αυτοί λόγοι πρόκειται να εξεταστούν από κοινού.

Επί του πρώτου σκέλους του πρώτου λόγου, αρυομένου από παραβίαση των δικονομικών δικαιωμάτων

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 35 Οι προσφεύγουσες παρατηρούν ότι, με την ανακοίνωσή της περί κινήσεως διαδικασίας, η Επιτροπή περιορίστηκε να αναφέρει ότι η BFM χρηματοδοτήθηκε από την EFIM με ποσό ύψους 52 δισεκατομμυρίων LIT και δανειοδοτήθηκε με την εγγύηση του Δημοσίου με ποσό ύψους 10 δισεκατομμυρίων LIT, χωρίς ουδόλως να αναφερθεί σε άλλες εικαζόμενες εισφορές πόρων ή στις ημερομηνίες πραγματοποιήσεώς τους. Υποστηρίζουν ότι, συνακόλουθα, η Επιτροπή αποσιωπά με την ανακοίνωσή της τις περισσότερες από τις αμφισβητούμενες με την επίδικη απόφαση ενισχύσεις.
- 36 Αμφισβητώντας για πρώτη φορά με την τελική απόφαση ενισχύσεις που δεν είχε θέσει υπό αμφισβήτηση προηγουμένως, η Επιτροπή προσέβαλε, αφενός, τα δικαιώματα άμυνας των προσφευγουσών, αφετέρου, παραβίασε το πνεύμα της προβλεπομένης στο άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης διαδικασίας, ο σκοπός της οποίας έγκειται, μεταξύ άλλων, στο να παράσχει στο κράτος μέλος και στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις, καθώς και στα λοιπά κράτη μέλη και στους ενδιαφερομένους κύκλους, τη δυνατότητα να ακουστεί η άποψή τους.

- 37 Οι προσφεύγουσες προσθέτουν ότι η απαγόρευση τροποποίησης, στα πλαίσια της τελικής απόφασης, των διατυπωθεισών με την ανακοίνωση περί κινήσεως της διαδικασίας αιτιάσεων, ακόμη δε περισσότερο η απαγόρευση προσθήκης νέων, είναι κοινή σε όλες τις προβλεπόμενες από το κοινοτικό δίκαιο ανάλογες διαδικασίες.
- 38 Υπό τις περιστάσεις αυτές, η επίδικη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί, τουλάχιστον όσον αφορά τις φερόμενες ενισχύσεις που δεν αμφισβητήθηκαν ρητώς με την ανακοίνωση περί κινήσεως της διαδικασίας.
- 39 Η Επιτροπή προβάλλει καταρχάς το επιχείρημα ότι οι βάλλουσες κατά της ανακοινώσεως περί κινήσεως της διαδικασίας αιτιάσεις είναι απαράδεκτες δεδομένου ότι οι προσφεύγουσες δεν άσκησαν προσφυγή κατά της εν λόγω προβλητικής πράξεως με την οποία διατυπώθηκαν οριστικές εκτιμήσεις ως προς τη φύση των ενισχύσεων (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 30ής Ιουνίου 1992 στην υπόθεση C-312/90, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. I-4117).
- 40 Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι, με το δέκατο έκτο εδάφιο της ανακοινώσεως περί κινήσεως διαδικασίας, προσδιόρισε το αντικείμενο της έρευνας κατά τρόπον ώστε να καλύπτει όλες τις παρεμβάσεις του δημοσίου τομέα των οποίων επωφελήθη η BFM (βλ. ανωτέρω σκέψη 12 *in fine*).
- 41 Η Επιτροπή διευκρινίζει ότι, εν πάση περιπτώσει, ζητώντας με τηλεαντιγράφημα της 1ης Δεκεμβρίου 1994, αφενός, από τον εκκαθαριστή της EFIM να προσκομίσει «όλα τα αναγκαία στοιχεία προκειμένου να διαλευκανθεί η υπόθεση», αφετέρου, από τις ιταλικές αρχές να διαβιβάσουν τους ισολογισμούς των δέκα τελευταίων ετών, αλλά και απευθύνοντας στις ιταλικές αρχές αντίγραφο των παρατηρήσεων της *Maioir* και της Γερμανικής Κυβερνήσεως και καλώντας τις τελευταίες να υποβάλουν τα αιτήματά τους συναφώς, διευκρίνισε το αντικείμενο της έρευνάς της. Άλλωστε, οι BFM και EFIM είχαν απόλυτη επίγνωση του ποιες ήσαν οι ενισχύσεις που είχαν λάβει.

- 42 Οι προσφεύγουσες αντικρούουν ότι τυχόν προσφυγή κατά της ανακοινώσεως περί κινήσεως της προβλεπομένης στο άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης διαδικασίας είναι παραδεκτή μόνο σε περίπτωση κατά την οποία η Επιτροπή χαρακτήρισε εσφαλμένα ως νέα μια υφισταμένη ενίσχυση. Εφόσον δεν συμβαίνει αυτό στην προκειμένη περίπτωση, οι στρεφόμενες κατά της ανακοινώσεως περί κινήσεως διαδικασίας αιτιάσεις είναι παραδεκτές.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 43 Όσον αφορά καταρχάς το παραδεκτό του παρόντος λόγου, γεγονός μεν είναι ότι τυχόν απόφαση περί κινήσεως της προβλεπομένης στο άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης διαδικασίας παράγει έννομα αποτελέσματα και συνιστά, συνακόλουθα, πράξη δυνάμενη να προσβληθεί, στον βαθμό που συνεπάγεται χαρακτηρισμό της ενισχύσεως ως υφισταμένης ή νέας και επιλογή εφαρμοστέων διαδικαστικών κανόνων (προαναφερθείσα απόφαση Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψεις 17, 20 και 24). Πάντως, μόνο στο μέτρο αυτό μπορεί να θεωρηθεί ότι πρόκειται για πράξη δυνάμενη να προσβληθεί κατά την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης. Πράγματι, με την εν λόγω απόφαση το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η εξέτασή του δεν αφορούσε τις εκτιμήσεις της Επιτροπής, όπως διατυπώνονται στην ανακοίνωση περί κινήσεως διαδικασίας, σχετικά με το αν η ενίσχυση συμβιβάζεται με τη Συνθήκη (σκέψη 10 της αποφάσεως). Άρα, ο λόγος αυτός είναι παραδεκτός.
- 44 Όπως προκύπτει από πάγια νομολογία, αν μια πρώτη εξέταση ωθήσει την Επιτροπή να σχηματίσει την πεποίθηση ότι δεδομένη κρατική ενίσχυση είναι ασυμβίβαστη προς τη Συνθήκη ή δεν της έδωσε τη δυνατότητα να υπερβεί όλες τις δυσχέρειες που ανέκυψαν κατά την εκτίμηση του συμβιβαστού της εν λόγω ενισχύσεως προς την κοινή αγορά, οφείλει να συγκεντρώσει όλες τις αναγκαίες γνώμες για να κινήσει προς τον σκοπό αυτό τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης (βλ. ιδίως απόφαση του Δικαστηρίου της 2ας Απριλίου 1998 στην υπόθεση C-367/95 P, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, Συλλογή 1998, σ. I-1719, σκέψη 39).
- 45 Πράγματι, όπως προκύπτει από το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, η Επιτροπή αποφασίζει «αφού προηγουμένως τάξει στους ενδιαφερομένους προθεσμία για να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους». Όπως έκρινε το Δικαστήριο, η ανακοίνωση περί κινήσεως διαδικασίας στοχεύει αποκλειστικά στην παροχή

στους ενδιαφερομένους κάθε πληροφοριακού στοιχείου δυναμένου να διαφωτίσει την Επιτροπή για τις μελλοντικές ενέργειές της (απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Ιουλίου 1973 στην υπόθεση 70/72, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 609, σκέψη 19).

- 46 Στην παρούσα φάση επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα αμφισβητούμενα εν προκειμένω μέτρα δεν κοινοποιήθηκαν στην Επιτροπή πριν από τη λήψη τους, σε αντίθεση προς τις επιταγές του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει συναφώς ότι το αντικείμενο της εν λόγω υποχρέωσης κοινοποίησης έγκειται στο να παρέχει στην Επιτροπή τη δυνατότητα να ασκεί, εγκαίρως και προς το γενικό συμφέρον των Κοινοτήτων, τον έλεγχο της επί οποιουδήποτε σχεδίου θεσπίσεως ή τροποποίησης των ενισχύσεων (απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Φεβρουαρίου 1990 στην υπόθεση C-301/87, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-307, σκέψη 17).
- 47 Το επιχείρημα των προσφευγουσών, σύμφωνα με το οποίο μέτρο συνεπαγόμενο τα ίδια ακριβώς αποτελέσματα επί της νομικής και χρηματοοικονομικής καταστάσεως της BFM με εκείνα του άρθρου 7, δεύτερο εδάφιο, του νόμου 33/1993, και συγκεκριμένα το νομοθετικό διάταγμα 414/92, είχε ήδη κοινοποιηθεί στην Επιτροπή και είχε εγκριθεί σιωπηρά από την ίδια, πρέπει να απορριφθεί. Πράγματι, στο πλαίσιο της έρευνας επί του φακέλου σχετικά με τις ενισχύσεις που η Ιταλία είχε αποφασίσει να χορηγήσει στην EFIM, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η εκ μέρους των ιταλικών αρχών γνωστοποίηση αντιγράφων του νομοθετικού διατάγματος 414/92 δεν μπορούσε να γίνει δεκτή ως έγκυρη κοινοποίηση στον βαθμό που δεν αναφερόταν ρητώς στο άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης και δεν υποβλήθηκε στη γενική γραμματεία, οπότε τα επίδικα μέτρα δεν μπορούσαν να θεωρηθούν παρά ως μη κοινοποιηθέντα (βλ. προαναφερθείσα ανακοίνωση της Επιτροπής, σημείο 1, όγδοο έως δέκατο εδάφιο).
- 48 Επιπλέον δε οι ιταλικές αρχές δεν φρόντισαν να προσκομίσουν πληροφοριακά στοιχεία που τους είχε ζητήσει η Επιτροπή στις 17 Οκτωβρίου 1994, προτού κινήσει τη δυνάμει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης διαδικασία (βλ. ανωτέρω σκέψη 4). Έτσι, η Επιτροπή υποχρεώθηκε να περιοριστεί στο στάδιο εκείνο σε πληροφορίες που της παρέσχε η καταγγέλλουσα.

- 49 Το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι, υπό τις ανωτέρω περιστάσεις και ιδίως εν όψει μη προηγούμενης κοινοποίησης, η Επιτροπή δεν ήταν σε θέση, στη φάση της ενάρξεως της διαδικασίας, να έχει ακριβή εικόνα των μέτρων κρατικής ενισχύσεως των οποίων είχε επωφεληθεί η BFM. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να της προσάπτεται ότι με την ανακοίνωση περί κινήσεως διαδικασίας αμφισβήτησε εν γένει, πέραν του άρθρου 7, δεύτερο εδάφιο, του νόμου 33/1993, «τις χρηματοδοτήσεις που χορηγήθηκαν από την EFIM και από τη [FEB], καθώς και τις εγγυήσεις που χορηγήθηκαν από το ιταλικό Δημόσιο υπέρ των προμηθευτών και πιστωτών της BFM» (βλ. ανωτέρω σκέψη 12) και «τα μέτρα που εφαρμόστηκαν τόσο εκ μέρους της [EFIM] όσο και της [FEB], ιδίως υπό μορφή χρηματοδοτήσεων και εγγυήσεων» (βλ. ανωτέρω σκέψη 8). Εξάλλου, η αναφορά στην κατ' επανάληψη λήψη μέτρων (βλ. ιδίως δέκατο εδάφιο της ανακοινώσεως περί κινήσεως διαδικασίας) παρέσχε στους ενδιαφερομένους κατ' ανάγκη τη δυνατότητα να κατανοήσουν ότι η έρευνα της Επιτροπής περιελάμβανε όλα τα μέτρα ενισχύσεως που είχαν μεσολαβήσει κατά τη διάρκεια των προηγούμενων ετών.
- 50 Εν πάση περιπτώσει, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι οι ενισχύσεις στις οποίες αναφέρεται η επίδικη απόφαση (βλ. ανωτέρω σκέψη 16), και συγκεκριμένα οι εισφορές κεφαλαίου, οι καλύψεις ζημιών, οι χρηματοδοτήσεις της BFM εκ μέρους των FEB και EFIM, το άρθρο 7, δεύτερο εδάφιο, του νόμου 33/1993, είναι αναμφιβόλως, ως εκ του ότι επιτρέπουν ιδίως στη BFM να μην εξοφλήσει τα χρέη της έναντι του Δημοσίου και των δημοσίων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, της ίδιας φύσεως, όπως και οι διατάξεις του νόμου 33/1993, με τα μέτρα που αμφισβητούνται στην ανακοίνωση περί κινήσεως διαδικασίας, όπως αυτά μνημονεύονται στην προηγούμενη σκέψη.
- 51 Υπό τις ιδιάζουσες περιστάσεις της παρούσας υποθέσεως, μεταξύ των οποίων ιδίως η μη κοινοποίηση των ενισχύσεων και η έλλειψη προγράμματος αναδιορθώσεως (σκέψη 46, ανωτέρω, και σκέψεις 87 και 88, κατωτέρω), το γεγονός ότι το ακριβές ποσό των ενισχύσεων διευκρινίστηκε μόνο στην τελική απόφαση είναι αλυσιτελές, δεδομένου ότι ο προσδιορισμός του ύψους του ήταν κυρίως αναγκαίος για τον προσδιορισμό των επιστρεπτών ποσών. Ομοίως, εφόσον μόλις από την ανάγνωση των ισολογισμών της BFM που προσκομίστηκαν ύστερα από αίτημα της Επιτροπής κατά τη διάρκεια της έρευνας η τελευταία κατέστη δυνατό να εξακριβώσει τον χρόνο κατά τον οποίο ελήφθησαν τα μέτρα, η Επιτροπή δικαιολογείται να έχει προσδιορίσει με ακρίβεια τα συναφή έτη με την τελική απόφασή της.

- 52 Άλλωστε, η BFM δεν μπορούσε ασφαλώς να αγνοεί τα κρατικά μέτρα που είχαν ληφθεί υπέρ της κατά τη διάρκεια των συγκεκριμένων ετών.
- 53 Τέλος, εφόσον η ανακοίνωση περί κινήσεως διαδικασίας περιέγραψε κατά τρόπο αρκούντως ενημερωτικό τις ενισχύσεις, οι οποίες κρίθηκαν ακολούθως ως παράνομες και ασυμβίβαστες προς την κοινή αγορά με την τελική απόφαση, το Πρωτοδικείο συνάγει εξ αυτού ότι με την ανακοίνωση περί κινήσεως διαδικασίας δόθηκε με τον ενδεδειγμένο τρόπο στους ενδιαφερομένους, μεταξύ των οποίων οι BFM και EFIM, η δυνατότητα να υποβάλουν λυσιτελώς τις παρατηρήσεις τους.
- 54 Επομένως, το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου είναι απορριπτέο.

Επί του δευτέρου σκέλους του πρώτου λόγου, αρνόμενου από παραβίαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 55 Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι η επίδικη απόφαση πάσχει σοβαρά από ανεπαρκή αιτιολόγηση, ιδίως όσον αφορά τη φύση των επιδίκων παρεμβάσεων ως κρατικής ενισχύσεως και το κατά πόσον συμβιβάζονται με την κοινή αγορά, γεγονός που ασκεί άμεση επίδραση στην ανάπτυξη της συλλογιστικής που ακολούθησε η Επιτροπή και στη λογική συνοχή της αποφάσεώς της, παρεμποδίζοντας με τον τρόπο αυτό τις προσφεύγουσες να αντιληφθούν τους λόγους επί των οποίων στηρίχθηκε η απόφαση.
- 56 Η Επιτροπή εκτιμά ότι η αιτίαση αυτή είναι επίσης απορριπτέα.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 57 Η υποχρέωση που υπέχουν τα κοινοτικά όργανα βάσει του άρθρου 190 της Συνθήκης να αιτιολογούν τις αποφάσεις τους έχει ως σκοπό να επιτρέπει στον κοινοτικό δικαστή να ασκεί τον έλεγχό του ως προς τη νομιμότητα και στον ενδιαφερόμενο να γνωρίζει την αιτιολόγηση του ληφθέντος μέτρου, προκειμένου να είναι σε θέση να υπερασπίζεται τα δικαιώματά του και να εξακριβώνει αν η απόφαση είναι ή όχι βάσιμη (βλ., επί παραδείγματι, απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Δεκεμβρίου 1996 στην υπόθεση T-358/94, *Air France* κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-2109, σκέψη 161).
- 58 Η επίδικη απόφαση εμπεριέχει στο σύνολό της επαρκείς λόγους θεμελιώσεως του άρθρου 1 αυτής, σύμφωνα με το οποίο οι επίδικες παρεμβάσεις συνιστούν παράνομες και ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά κρατικές ενισχύσεις. Η απόφαση δεν στερείται συνοχής δεδομένου ότι η Επιτροπή διευκρίνισε επαρκώς ότι κάθε εισφορά κεφαλαίων έδωσε τη δυνατότητα στη BFM να παραμείνει στην αγορά παρά την προφανή έλλειψη αποδοτικότητας μετά τη σύστασή της και μολονότι το αρχικό εταιρικό κεφάλαιό της είχε, ήδη προ πολλού, απορροφηθεί από τις ζημιές της. Η Επιτροπή διευκρίνισε εξίσου επαρκώς τους λόγους για τους οποίους έκρινε ότι το ειδικό καθεστώς ήταν αδικαιολόγητο. Τέλος, η Επιτροπή διευκρίνισε ότι το κοινοτικό δίκαιο απαιτεί την επιστροφή της ενισχύσεως και αιτιολόγησε με τον τρόπο αυτό τα άρθρα 2 και 3, σύμφωνα με τα οποία τα αποτελέσματα των ενισχύσεων πρέπει να ακυρωθούν.
- 59 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου δεν μπορεί να γίνει δεκτό.
- 60 Επομένως, ο πρώτος λόγος πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος στο σύνολό του.

Επί του δευτέρου και πέμπτου λόγου, αρουμένων αντιστοίχως από παραβίαση των αρχών της ασφαλείας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και μη τηρήσεως πενταετούς προθεσμίας παραγραφής, καθώς και από τον παράνομο χαρακτήρα του άρθρου 2 της επίδικης αποφάσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 61 Στο πλαίσιο του δευτέρου λόγου τους ακυρώσεως, οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται, πρώτον, ότι η Επιτροπή παραβίασε τις αρχές της ασφαλείας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, επεκτείνοντας, από το έτος 1995, τη νομική εκτίμησή της επί πράξεων και σχέσεων αναγομένων εν μέρει μέχρι του έτους 1985. Συγκεκριμένα, απόφαση διαπιστώνουσα την έλλειψη νομιμότητας και το ασυμβίβαστο τόσο απομακρυσμένων χρονικά μέτρων θα ήταν ικανή να έχει σοβαρές και αδικαιολόγητες συνέπειες επί της ασφαλείας των νομικών και οικονομικών σχέσεων. Δεύτερον, η Επιτροπή αγνόησε προθεσμία παραγραφής, η οποία, αναλογικώς προς ό,τι προβλέπεται σε άλλους τομείς, έπρεπε να είναι πενταετής.
- 62 Στο πλαίσιο του πέμπτου λόγου, αρουμένου από τον παράνομο χαρακτήρα του άρθρου 2 της επίδικης αποφάσεως, οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι η υποχρέωση ανακτήσεως των καταβληθεισών ενισχύσεων, όπως επιβάλλει το εν λόγω άρθρο, αντίκειται και προς τις αρχές της ασφαλείας δικαίου, της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της παραγραφής, καθώς και προς τις αρχές της αναλογικότητας και της απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων.
- 63 Κατόπιν αυτού, οι προσφεύγουσες εκτιμούν ότι η επίδικη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί, τουλάχιστον όσον αφορά τις φερόμενες ενισχύσεις που χορηγήθηκαν σε διάστημα υπερβαίνον τη δεκαετία προ της ανακοινώσεως περί της κινήσεως διαδικασίας.

- 64 Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι ουδείς κανόνας επιβάλλει προθεσμία παραγραφής ή εκπρόθεσμο των πρωτοβουλιών της στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων. Κατά την άποψή της, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν να επικαλεστούν ούτε τις μνημονευθείσες εν προκειμένω αρχές.
- 65 Εξάλλου, η ανάκτηση θα ήταν η λογική συνέπεια της διαπιστώσεως της ελλείψεως νομιμότητας της συγκεκριμένης ενισχύσεως (απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Μαρτίου 1990 στην υπόθεση C-142/87, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-959, σκέψη 66). Συγκεκριμένα, η αποκατάσταση της προτέρας καταστάσεως στην οποία αποσκοπεί η διατάσσουσα την επιστροφή πράξη σημαίνει κατ' ανάγκη ότι η πράξη αυτή επεκτείνεται και στην είσπραξη των τόκων επί των ποσών που χορηγήθηκαν, αρχής γενομένης από την ημερομηνία της καταβολής τους (απόφαση του Πρωτοδικείου της 8ης Ιουνίου 1995 στην υπόθεση T-459/93, Siemens κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1675, σκέψεις 96 έως 103).
- 66 Η Γαλλική Κυβέρνηση αναγνωρίζει ότι η τήρηση των αρχών της ασφαλείας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης μπορεί να έχει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, ως συνέπεια η διαπιστώνουσα την έλλειψη νομιμότητας ή το ασυμβίβαστο κρατικής ενισχύσεως με την κοινή αγορά απόφαση να μην μπορεί πλέον να εκδοθεί μετά την παρέλευση ορισμένης προθεσμίας. Ελλείψει προθεσμίας παραγραφής προβλεπομένης από τον κοινοτικό νομοθέτη, θα ήταν προτιμότερη η εξέταση, ανά περίπτωση, της τηρήσεως της αρχής της ασφαλείας δικαίου. Η εφαρμογή της ανωτέρω αρχής δεν πρέπει εν πάση περιπτώσει να ωθεί τους ενδιαφερομένους σε προσβολή των διατάξεων του άρθρου 93 της Συνθήκης. Όσον αφορά τη συγκεκριμένη περίπτωση, η Γαλλική Κυβέρνηση εκτιμά ότι οι προσφεύγουσες δεν μπορούν να επικαλεστούν παραγραφή.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 67 Καταρχάς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι ο κοινοτικός νομοθέτης δεν προέβλεψε μέχρι σήμερα καμία προθεσμία παραγραφής σε θέματα ενεργειών της Επιτροπής στα πλαίσια μη κοινοποιηθεισών κρατικών ενισχύσεων. Για να μπορεί, όμως, να επιτελέσει τη λειτουργία που συνίσταται στην τήρηση της ασφαλείας δικαίου, τυχόν προθεσμία παραγραφής πρέπει καταρχήν να καθορίζεται εκ των προτέρων από τον κοινοτικό νομοθέτη (επί παραδείγματι, αποφάσεις του Δικασ-

στηρίου της 15ης Ιουλίου 1970 στην υπόθεση 41/69, ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 397, σκέψεις 19 και 20, και της 14ης Ιουλίου 1972 στην υπόθεση 48/69, ICI κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 99, σκέψεις 47 και 48, καθώς και απόφαση του Πρωτοδικείου της 17ης Οκτωβρίου 1991 στην υπόθεση T-26/89, De Compre κατά Κοινοβουλίου, Συλλογή 1991, σ. II-781, σκέψη 68).

- 68 Εξάλλου, είναι αδύνατη οποιαδήποτε κατ' αναλογία εφαρμογή τόσο της προθεσμίας που καθορίζει ο κανονισμός (ΕΟΚ) 2988/74 του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 1974, περί παραγραφής του δικαιώματος διώξεως και εκτελέσεως των αποφάσεων στους τομείς του δικαίου των μεταφορών και του ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 07/001, σ. 241), όσο και εκείνης του άρθρου 43 του Οργανισμού (ΕΚ) του Δικαστηρίου, όπου προβλέπεται προθεσμία παραγραφής για την αγωγή αποζημιώσεως λόγω εξωσυμβατικής ευθύνης της Κοινότητας.
- 69 Ακολούθως, πρέπει να υπομνηστεί ότι τα επίδικα μέτρα δεν κοινοποιήθηκαν στην Επιτροπή. Όπως προέβαλε η Γαλλική Κυβέρνηση, ο δικαιούχος δεν μπορεί, πλην εξαιρετικών περιπτώσεων, να περιβάλλει με τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του το νομότυπο της χορηγούμενης ενισχύσεως παρά μόνον στα πλαίσια της τηρήσεως των διατάξεων του άρθρου 93 της Συνθήκης (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 20ής Σεπτεμβρίου 1990 στην υπόθεση C-5/89, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1990, σ. I-3437, σκέψη 17, και της 14ης Ιανουαρίου 1997 στην υπόθεση C-169/95, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-135, σκέψη 48). Επιπλέον, τα κράτη μέλη δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να επωφελούνται των συνεπειών που απορρέουν από την παράβαση της υποχρεώσεώς τους για κοινοποίηση που προβλέπει το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης (προαναφερθείσα απόφαση Γαλλία κατά Επιτροπής, σκέψη 11).
- 70 Επομένως, για τους λόγους αυτούς, αλλά και επειδή δεν αποδείχθηκε εν προκειμένω η συνδρομή εξαιρετικών περιστάσεων, επιβάλλεται η απόρριψη των δύο αυτών λόγων ακυρώσεως.

Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως, αρνόμενου από παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, ως εκ του ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι οι επίδικες παρεμβάσεις συνιστούν ενίσχυση

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 71 Οι προσφεύγουσες φρονούν ότι οι αμφισβητούμενες παρεμβάσεις δεν συνιστούν ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Πρόκειται περί επενδύσεων, αφενός, τις οποίες ένας ιδιώτης επενδυτής μπόρεσε να πραγματοποιήσει, αφετέρου, οι οποίες δικαιολογούνταν στο πλαίσιο του προγράμματος αναδιαρθρώσεως και αποσκοπούσαν στο να καταστήσουν εκ νέου βιώσιμη την επιχείρηση καθώς και την πώλησή της υπό ευνοϊκότερους όρους.
- 72 Οι προσφεύγουσες προσάπτουν στην Επιτροπή ότι δεν εξετίμησε τα επίδικα μέτρα υπό το φως της υφισταμένης κατά τον χρόνο θεσπίσεώς τους καταστάσεως. Συγκεκριμένα, φρονούν ότι, αν η Επιτροπή είχε λάβει υπόψη τους λόγους που εξηγούν ενδεχομένως τις παρεμβάσεις, καθώς και την κατάσταση της BFM κατά τον χρόνο λήψεως των κρατικών μέτρων, η απόφασή της θα ήταν διαφορετική και υπέρ των προσφευγουσών.
- 73 Συναφώς, ισχυρίζονται, πρώτον, ότι τα χρέη που προέκυψαν από τα συνδεδεμένα με τις δραστηριότητες της BFM στον τομέα της άμυνας προ του 1987 έξοδα εκμεταλλεύσεως επέδρασαν σημαντικά στα αποτελέσματα της επόμενης περιόδου. Εξάλλου, οι παρεμβάσεις που έλαβαν χώρα κατά την περίοδο κατά την οποία η BFM ασκούσε δραστηριότητες στον τομέα άμυνας δεν εμπίπτουν στο άρθρο 92 αλλά στην προβλεπόμενη από το άρθρο 223, παράγραφος 1, στοιχείο β', της Συνθήκης παρέκκλιση.
- 74 Ως προς τις μεταγενέστερες του 1987 παρεμβάσεις, μπορούν να εξηγηθούν από την «πολιτική του ομίλου» που ακολούθησε η εταιρία μητέρα και συνίστατο στη μέριμνα διαφυλάξεως της φήμης και της αξιοπιστίας του ομίλου, καθώς και της αξίας της επενδύσεως που είχε πραγματοποιηθεί προηγουμένως. Τέλος, το προβλεπόμενο στο άρθρο 7, δεύτερο εδάφιο, του νόμου 33/1993 (βλ. ανωτέρω,

ιδίως σκέψη 5) καθεστώς ήταν αναγκαίο για την εξυγίανση και αναδιάρθρωση της BFM και της επέτρεψε να αποκαταστήσει τη βιομηχανική βιωσιμότητά της.

- 75 Οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν ότι, με την απόφασή του της 14ης Νοεμβρίου 1984 στην υπόθεση 323/82, Intermills κατά Επιτροπής (Συλλογή 1984, σ. 3809, σκέψη 39), το Δικαστήριο έκρινε ότι μια ενέργεια που συνίσταται στην «σκοπούσα στη διάσωση μιας επιχειρήσεως εξόφληση παλαιών οφειλών δεν έχει οπωσδήποτε ως συνέπεια την αλλοίωση των όρων του εμπορίου κατά τρόπο που θα αντέκειτο προς το κοινό συμφέρον, όπως αναφέρει το άρθρο 92, [παράγραφος] 3, της Συνθήκης, όταν η ενέργεια αυτή συνοδεύεται π.χ. από σχέδιο αναδιρθρώσεως».
- 76 Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι ήδη από τον Σεπτέμβριο του 1984 η BFM είχε υιοθετήσει πρόγραμμα αναδιρθρώσεως και ότι η διαδικασία εξυγίανσεως έλαβε χώρα όπως προβλεπόταν από το 1985. Παρατηρούν ότι το 1988 το οικονομικό αποτέλεσμα όδευε προς εξισορρόπηση. Μολονότι δέχονται ότι η θετική τάση διακόπηκε το 1989, και τούτο λόγω «εξαιρετικών παραγόντων», υπογραμμίζουν ότι, το 1992, μια νέα φάση αναδιρθρώσεως συνεπήχθη ριζικές μειώσεις όσον αφορά την ικανότητα και το εργατικό δυναμικό, ενώ από πραγματογνωμοσύνη αποδεικνύεται σαφής βελτίωση των δεικτών διαχειρίσεως. Η BFM ήταν στην πραγματικότητα βιώσιμη κατά τον χρόνο εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως από την Επιτροπή.
- 77 Η Επιτροπή θεωρεί ότι ο λόγος αυτός είναι αβάσιμος. Εν προκειμένω, δεν της κοινοποιήθηκε κανένα πρόγραμμα αναδιρθρώσεως. Ο αποδέκτης αποφάσεως αναγνωρίζοντας μια ενίσχυση ως ασυμβίβαστη προς την κοινή αγορά φέρει το βάρος να αποδείξει ότι τα επίδικα μέτρα στοχεύουν στην επίλυση των διαρθρωτικών προβλημάτων της επωφελουμένης από την ενίσχυση επιχειρήσεως. Εν πάση περιπτώσει, η διάρκεια — πέραν των τεσσάρων ετών — του κατά παρέκκλιση καθεστώτος εν προκειμένω, όπως προβλέπει ο νόμος 33/1993, ήταν υπερβολικά μακρά.
- 78 Ακολούθως, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η BFM δεν εμφάνισε κέρδη από τη σύστασή της. Υπό τις περιστάσεις αυτές, η συμπεριφορά των EFIM και FEB έναντι της BFM δεν μπορεί να εξομοιωθεί με εκείνη ενός συνήθους επενδυτή,

έστω και στα πλαίσια της λογικής της διασώσεως του ομίλου, εφόσον η επιχείρηση δεν είχε καμία σοβαρή προοπτική αποδοτικότητας. Τα επιχειρήματα των προσφευγουσών επί των αιτίων των χρεών στερούνται, άλλωστε, λυσιτελείας. Συγκεκριμένα, η κρίση της Επιτροπής δεν στηρίζεται στην ηθική, αλλά περιορίζεται στην εκτίμηση της ικανότητας της επιχείρησης να επιτύχει, εντός βραχέος χρόνου, χάρη στα μέτρα στηρίξεως, να δρα στα πλαίσια ενός καθεστώτος οικονομίας της αγοράς.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 79 Κατά πάγια νομολογία, η παρέμβαση των δημοσίων αρχών στο κεφάλαιο μιας επιχείρησης, υπό οποιαδήποτε μορφή, μπορεί να συνιστά κρατική ενίσχυση, οσάκις συντρέχουν οι προβλεπόμενες από το άρθρο 92 της Συνθήκης προϋποθέσεις. Προκειμένου να καθοριστεί αν τέτοια μέτρα έχουν τον χαρακτήρα κρατικών ενισχύσεων, πρέπει να κριθεί αν, υπό παρόμοιες περιστάσεις, ένας ιδιώτης επενδυτής, μεγέθους συγκρισίμου προς το μέγεθος των οργανισμών που διαχειρίζονται τον δημόσιο τομέα, θα μπορούσε να αχθεί στην απόφαση να προβεί σε τόσο σημαντικές εισφορές κεφαλαίου. Συναφώς, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, καίτοι η συμπεριφορά του ιδιώτη επενδυτή, προς τον οποίο πρέπει να συγκριθεί η παρέμβαση του δημοσίου επενδυτή που επιδιώκει στόχους οικονομικής πολιτικής, δεν αντιστοιχεί κατ' ανάγκη προς τη συμπεριφορά του κοινού επενδυτή που επενδύει κεφάλαια με προοπτική την αποδοτικότητά τους κατά το μάλλον ή ήττον βραχυπρόθεσμως, οφείλει, τουλάχιστον, να ακολουθεί τη συμπεριφορά μιας ιδιωτικής εταιρίας holding ή ενός ιδιωτικού ομίλου επιχειρήσεων που επιδιώκουν μία διαρθρωτική πολιτική, γενική ή κλαδική, με γνώμονα την προοπτική, μακροπρόθεσμης αποδοτικότητας (βλ., ιδίως, απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Σεπτεμβρίου 1994 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-278/92, C-279/92 και C-280/92, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-4103, σκέψεις 20 έως 22).
- 80 Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι «ένας ιδιώτης εταίρος μπορεί ευλόγως να εισφέρει το αναγκαίο κεφάλαιο για την επιβίωση μιας επιχείρησης που αντιμετωπίζει παροδικές δυσχέρειες, αλλά που θα μπορούσε μετά από αναδιάρθρωση να επανεύρει την αποδοτικότητά της. Πρέπει, επομένως, να γίνει δεκτό ότι η μητρική εταιρία μπορεί επίσης, επί περιορισμένο χρονικό διάστημα, να καλύπτει τις ζημίες μιας των θυγατρικών της προκειμένου να μπορέσει η τελευταία να παύσει τις δραστηριότητές της υπό τις καλύτερες δυνατές συνθήκες. (...) Πάντως, όταν οι εισφορές κεφαλαίου πραγματοποιούνται από τον δημόσιο επενδυτή χωρίς να υπάρχει προοπτική αποδοτικότητας ούτε μακροχρονίως,

τότε πρέπει να θεωρηθούν ως ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης» (απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Μαρτίου 1991 στην υπόθεση C-303/88, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-1433, σκέψεις 21 και 22).

81 Προτού αναλυθεί η συγκεκριμένη περίπτωση, πρέπει να υπομνηστεί ότι η εκ μέρους της Επιτροπής εξέταση του ζητήματος αν συγκεκριμένο μέτρο μπορεί να χαρακτηριστεί ως ενίσχυση κατά το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, επειδή το κράτος δεν ενήργησε «όπως ο συνήθης επιχειρηματίας», συνεπάγεται μια περίπλοκη οικονομική εκτίμηση (απόφαση του Δικαστηρίου της 29ης Φεβρουαρίου 1996 στην υπόθεση C-56/93, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-723, σκέψεις 10 και 11). Κατά πάγια νομολογία, η Επιτροπή απολαύει διακριτικής εξουσίας όταν εκδίδει πράξη συνεπαγόμενη τέτοιες εκτιμήσεις και ο δικαστικός έλεγχος της πράξεως αυτής πρέπει να περιορίζεται στον έλεγχο αν τηρήθηκαν οι κανόνες διαδικασίας και αιτιολογήσεως, αν τα πραγματικά περιστατικά που ελήφθησαν υπόψη για την αμφισβητούμενη επιλογή ήσαν ακριβή, αν υφίσταται πρόδηλη πλάνη περί την εκτίμηση των περιστατικών αυτών ή αν συντρέχει κατάχρηση εξουσίας (προαναφερθείσα απόφαση της 29ης Φεβρουαρίου 1996 στην υπόθεση Βέλγιο κατά Επιτροπής, σκέψη 11, και προαναφερθείσα απόφαση Air France κατά Επιτροπής, σκέψεις 71 και 72). Ειδικότερα, δεν εναπόκειται στο Πρωτοδικείο να υποκαταστήσει τον εκδότη της αποφάσεως στην εκτίμηση των οικονομικών δεδομένων (απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Δεκεμβρίου 1996 στην υπόθεση T-380/94, AIUFFASS και ΑΚΤ κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-2169, σκέψη 56).

82 Πρέπει να υπογραμμιστεί καταρχάς ότι, βάσει των στοιχείων του φακέλου, η BFM δεν εμφάνισε κέρδη από της συστάσεώς της. Πάντως, οι προσφεύγουσες ισχυρίστηκαν ότι το οικονομικό αποτέλεσμα της BFM κατά το έτος 1988 όδευε προς εξισορρόπηση και ότι, μετά από μια δυσχερή περίοδο, παρατηρήθηκε σαφής βελτίωση των δεικτών διαχειρίσεως και η BFM κατέστη βιώσιμη, υγιής διαρθρωτικώς και ικανή να καταστεί κερδοφόρος. Η Επιτροπή, πάντως, εξέθεσε με την επίδικη απόφαση, χωρίς να αντικρουστεί από τις προσφεύγουσες, ότι:

- το 1990 η BFM υπέστη ζημίες της τάξεως των 18 δισεκατομμυρίων LIT επί κύκλου εργασιών 14,6 δισεκατομμυρίων LIT,
- το 1991 οι ζημίες της BFM ανέρχονταν σε 14 δισεκατομμύρια LIT επί κύκλου εργασιών 18,4 δισεκατομμυρίων,

- το 1992 η BFM εμφάνισε ζημίες της τάξεως των 27,6 δισεκατομμυρίων LIT επί κύκλου εργασιών 19,9 δισεκατομμυρίων,
- το 1993 οι ζημίες αυξήθηκαν, εγγιζοντας τα 36,1 δισεκατομμύρια LIT, ενώ ο κύκλος εργασιών έπεφτε σε 14,7 δισεκατομμύρια,
- το 1994 οι ζημίες της BFM ήγγισαν τα 13,8 δισεκατομμύρια LIT επί κύκλου εργασιών 20,6 δισεκατομμυρίων,
- το 1995 οι ζημίες ανήλθαν σε 15 δισεκατομμύρια LIT επί κύκλου εργασιών 28,1 δισεκατομμυρίων,
- περί τα τέλη του 1994 το χρέος της BFM υπερέβαινε τα 85 δισεκατομμύρια LIT και αντιστοιχούσε, κατά τον χρόνο εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως, στο πενταπλάσιο του εταιρικού κεφαλαίου της ύψους 17 δισεκατομμυρίου LIT.

⁸³ Επιπλέον, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι, ακόμη και αν αληθεύει ότι οι λογαριασμοί της BFM ήταν, όπως ισχυρίζονται οι προσφεύγουσες, «αλλοιωμένοι από τις έκτακτες θέσεις που της κληρονόμησαν οι προηγούμενες διαχειρίσεις», γεγονός παραμένει ότι τα αντίστοιχα χρέη πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την εκτίμηση της χρηματοοικονομικής καταστάσεώς της, η οποία, σύμφωνα με την πραγματογνωμοσύνη που προσκόμισαν οι ίδιες, ήταν «σαφώς επισφαλής» αν δεν γινόταν διάκριση μεταξύ της «τακτικής» και της «έκτακτης» διαχειρίσεως. Όπως υπογράμμισε η Επιτροπή με την επίδικη απόφασή της, προκειμένου να εκτιμηθεί η αποδοτικότητα της επιχειρήσεως, πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη όχι μόνο το αποτέλεσμα εκμεταλλεύσεως αλλά και τα οικονομικά βάρη που φέρει συνήθως η επιχείρηση. Συναφώς, οι προσφεύγουσες αναγνώρισαν, απαντώντας σε γραπτή ερώτηση του Πρωτοδικείου, ότι το επίπεδο των αποσβέσεων και των οικονομικών βαρών της BFM ήταν ασυνήθως υψηλό και ότι έπρεπε να μη ληφθούν υπόψη «έκτακτα» βάρη προκειμένου η επιχείρηση να μπορέσει να θεωρηθεί βιώσιμη.

- 84 Τέλος, στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή δεν όφειλε, ασκώντας την εξουσία εκτιμήσεως που απολαύει στον οικείο τομέα, να μετριάσει το αρνητικό αποτέλεσμα στο οποίο κατέληξε λαμβάνοντας υπόψη κάποιες ενδείξεις και προοπτικές βελτιώσεως στις οποίες αναφέρθηκαν οι προσφεύγουσες, δεδομένου ότι αυτές μπορούσαν να θεωρηθούν ασήμαντες, αν όχι τεχνητές, με την κατάρτιση χωριστών λογαριασμών για την «τακτική διαχείριση», σε σχέση με τη γενική οικονομική και χρηματική κατάσταση της BFM κατά τον χρόνο των παρεμβάσεων (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 3ης Οκτωβρίου 1991 στην υπόθεση C-261/89, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-4437, σκέψη 14, και προαναφερθείσα απόφαση Air France κατά Επιτροπής, σκέψη 98).
- 85 Υπό τις περιστάσεις αυτές, η Επιτροπή συνήγαγε ορθώς ότι ένας ιδιώτης επενδυτής δεν θα προέβαινε στις πραγματοποιηθείσες εισφορές κεφαλαίου και στα λοιπά μέτρα χρηματοδοτήσεως που έλαβαν οι ιταλικές αρχές εν προκειμένω.
- 86 Το Πρωτοδικείο εκτιμά, όπως συνήγαγε η Επιτροπή με την επίδικη απόφασή της, ότι ένας ιδιώτης επενδυτής, σχεδιάζοντας χρηματοδοτήσεις και τόσο ευρεία όπως εν προκειμένω αναδιάρθρωση του κεφαλαίου, θα απαιτούσε πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως ικανό να καταστήσει την επιχείρηση αποδοτική.
- 87 Οι προσφεύγουσες αναγνώρισαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι κατά τη μεταγενέστερη του 1987 περίοδο δεν υφίστατο κανένα συγκεκριμένο και λεπτομερές πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως.
- 88 Όσον αφορά την προ του 1987 περίοδο, οι διάδικοι δεν αμφισβητούν ότι το έγγραφο που προσκόμισαν οι προσφεύγουσες κατόπιν αιτήματος του Πρωτοδικείου και φέρει τον τίτλο «πενταετής πρόγραμμα 1983-1987» δεν κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας. Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι οι προσφεύγουσες δεν μπορούν να επικαλεστούν ενώπιόν του το έγγραφο αυτό το οποίο ουδέποτε υποβλήθηκε στην Επιτροπή κατά τη διάρκεια της προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασίας, δεδομένου ότι η νομιμότητα μιας αποφάσεως στον τομέα των ενισχύσεων πρέπει να εκτιμάται βάσει των πληροφοριών που είχε στη διάθεσή της η Επιτροπή όταν έλαβε τη σχετική

απόφαση (απόφαση του Δικαστηρίου της 26ης Σεπτεμβρίου 1996 στην υπόθεση C-241/94, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-4551, σκέψη 33). Ακόμη και αν υποτεθεί ότι το εν λόγω έγγραφο μπορεί να ληφθεί υπόψη, λόγω του περιεχομένου του, είναι προφανές ότι δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ως γνήσιο πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως. Πράγματι, κανένα ειδικό μέτρο δεν προβλέπεται με το πρόγραμμα αυτό για τη θεραπεία των συγκεκριμένων προβλημάτων τα οποία αντιμετώπιζε η BFM. Οι προερχόμενες από δημόσια χρηματοδότηση ενισχύσεις δεν συνδέονταν, λοιπόν, προς συγκεκριμένα και προβλεπόμενα από καταρτισμένο για τον σκοπό αυτό πρόγραμμα μέτρα αναδιαρθρώσεως, προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες προκειμένου ένα πρόγραμμα να μπορέσει να θεωρηθεί ως πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως.

- 89 Τέλος, όσον αφορά το επιχείρημα ότι οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου κατά την οποία η BFM φέρεται ότι ασκούσε δραστηριότητες στον τομέα της άμυνας, ήτοι προ του 1986, δεν εμπίπτουν στο άρθρο 92 αλλά στην προβλεπόμενη από το άρθρο 223, παράγραφος 1, στοιχείο β', της Συνθήκης παρέκκλιση, το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει καταρχάς ότι το ιταλικό Δημόσιο ουδέποτε επικαλέστηκε τις διατάξεις του άρθρου αυτού. Επιπλέον, όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των προσφευγουσών σε γραπτή και προφορική ερώτηση του Πρωτοδικείου, καμία από τις αμφισβητούμενες από την Επιτροπή ενισχύσεις δεν συνδεόταν συγκεκριμένα με στρατιωτικά σχέδια εντασσόμενα στο πλαίσιο της εθνικής πολιτικής άμυνας. Πράγματι, οι προσφεύγουσες, μολονότι βεβαιώνουν ότι ορισμένες παρεμβάσεις «συνδέονταν με αντισορροπίες» λόγω της δραστηριότητας της BFM στον τομέα της άμυνας, αναγνώρισαν εντούτοις ότι ήταν «αδύνατον να αποδειχθεί αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της εισφοράς νέων κεφαλαίων και του προορισμού τους». Έπεται ότι, ακόμη και αν γινόταν δεκτό ότι αποδεικνύεται η ενασχόληση της BFM με τον τομέα της άμυνας, οι χρονολογούμενες από την εποχή εκείνη παρεμβάσεις δεν μπορούν εν πάση περιπτώσει να θεωρηθούν ως μη εμπίπτουσες στο άρθρο 92 αλλά ως υπαγόμενες στην προβλεπόμενη από το άρθρο 223, παράγραφος 1, στοιχείο β', της Συνθήκης παρέκκλιση.
- 90 Για τους προαναφερθέντες λόγους το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη περί την εκτίμηση χαρακτηρίζοντας τις επίδικες παρεμβάσεις ως κρατικές ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης.
- 91 Επομένως, ο τρίτος λόγος πρέπει να απορριφθεί.

Επί του τετάρτου λόγου, αρυομένου από μη ορθή εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχεία α' και γ', της Συνθήκης

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 92 Οι προσφεύγουσες θεωρούν ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχεία α' και γ', της Συνθήκης ως εκ του ότι δεν εκτίμησε ορθώς ούτε τις παρεμβάσεις εξυγιάνσεως και αναδιαρθρώσεως στις οποίες προέβη η BFM ούτε το γεγονός ότι η επιχείρηση είναι εγκατεστημένη σε ιδιαίτερα υποβαθμισμένη περιοχή. Αν η Επιτροπή είχε εφαρμόσει ορθώς τις ανωτέρω διατάξεις, θα είχε διαπιστώσει, σύμφωνα με τις προσφεύγουσες, το συμβατό των επιδίκων παρεμβάσεων με την κοινή αγορά.
- 93 Εν πάση περιπτώσει, τα αμφισβητούμενα μέτρα έπρεπε να θεωρηθούν ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά εφόσον συμβάλλουν στην προσαρμογή των δομών της BFM στο πλαίσιο ενός προγράμματος αποκαταστάσεως της βιωσιμότητας της επιχείρησης, εφόσον αφορούν επιχείρηση κείμενη σε περιοχή στην οποία παρέχεται βοήθεια και όπου η διατήρηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων έχει πρωταρχική σημασία και εφόσον αφορά μικρή επιχείρηση επί της οποίας πρέπει να εφαρμόζονται, λόγω της ιδιότητάς της αυτής, οι διατάξεις περί των κρατικών ενισχύσεων κατά τρόπο ελαστικό.
- 94 Η Επιτροπή υπενθυμίζει καταρχάς ότι η κατά το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχεία α' και γ', της Συνθήκης επιφύλαξη προϋποθέτει την ύπαρξη αληθούς προγράμματος αναδιαρθρώσεως, ώστε τα θετικά αποτελέσματα της ενισχύσεως επί της περιφερειακής αναπτύξεως να μπορούν να είναι διαρκή και να αντισταθμίζουν, συνακόλουθα, τα αποτελέσματα στρεβλώσεως του ανταγωνισμού (απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Μαρτίου 1991 στην υπόθεση C-305/89, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-1603, σκέψη 36).
- 95 Η Επιτροπή υπογραμμίζει εν προκειμένω ότι δεν υφίστατο πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως και ότι δεν ετύγχανε εφαρμογής καμία παρέκκλιση.

- 96 Εξάλλου, η παρεμβαίνουσα Manoir προσθέτει ότι οι επαναλαμβανόμενες ενισχύσεις που χορηγούνται σε επιχείρηση κείμενη σε περιοχή στην οποία παρέχεται βοήθεια δεν μπορούν να εκτιμώνται ευμενέστερα σε σχέση με περιοχές στις οποίες δεν παρέχεται βοήθεια. Συγκεκριμένα, η επιχείρηση οφείλει πάντοτε, με το πέρας της αναδιαρθρώσεως, να είναι οικονομικώς βιώσιμη και να συμβάλλει πράγματι στην ανάπτυξη της περιοχής χωρίς να πρέπει συνεχώς να υποβοηθείται.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 97 Το άρθρο 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης επιτρέπει στην Επιτροπή, κατά παρέκκλιση της απαγορεύσεως των κρατικών ενισχύσεων που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές και είναι ικανές να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό, να θεωρήσει ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά:

«α) οι ενισχύσεις για την προώθηση της οικονομικής αναπτύξεως περιοχών, στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι συνήθως χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση,

(...)

γ) οι ενισχύσεις για την προώθηση της αναπτύξεως ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή οικονομικών περιοχών, εφόσον δεν αλλοιώνουν τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο που θα αντέκειτο προς το κοινό συμφέρον».

- 98 Όπως παρατηρεί η Επιτροπή, προκειμένου να θεωρηθούν ότι συμβιβάζονται με το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης, οι χορηγούμενες σε αντιμετωπίζουσες δυσχέρειες επιχειρήσεις ενισχύσεις πρέπει να συνδέονται με πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως στοχεύον στη μείωση ή στον επαναπροσανατολισμό των δραστηριοτήτων τους (προαναφερθείσα απόφαση της 14ης Σεπτεμ-

βρίου 1994 στην υπόθεση Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψη 67). Επομένως, κρατικές ενισχύσεις χορηγούμενες σε επιχείρηση και χρησιμοποιούμενες για την αντιστάθμιση των ζημιών της, χωρίς να εντάσσονται σε ικανοποιητικό πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως, εμφανίζουν χαρακτηριστικά αποκλείοντα τη δυνατότητα καλύψεώς τους από την παρέκκλιση ως προς την προβλεπόμενη με την εν λόγω διάταξη απαγόρευση των ενισχύσεων (απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Σεπτεμβρίου 1994 στην υπόθεση C-42/93, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-4175, σκέψεις 26 έως 29).

- 99 Επιπλέον, η σχετική υποχρέωση συνδέσεως των μέτρων ενισχύσεως με ένα ικανοποιητικό πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως έπρεπε και μπορούσε ευλόγως να είναι γνωστή από τις προσφεύγουσες. Πράγματι, η Επιτροπή υπογράμμισε ήδη με την *Όγδοη Έκθεση επί της πολιτικής ανταγωνισμού* του 1979 (σημείο 228) ότι απαιτούσε, αν επρόκειτο για συγκεκριμένη σημαντική περίπτωση, την προηγούμενη κοινοποίηση προγράμματος αναδιαρθρώσεως. Ο ανωτέρω κανόνας επιβεβαιώθηκε και κατέστη ακόμη σαφέστερος με τις κατευθυντήριες κοινοτικές γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και αναδιάρθρωση των αντιμετωπιζουσών δυσχέρειες επιχειρήσεων (ΕΕ 1994, C 368, σ. 12), σύμφωνα με τις οποίες απαιτείται ρητώς το βιώσιμο πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως ή ανορθώσεως να υποβάλλεται στην Επιτροπή με όλες τις αναγκαίες διευκρινίσεις (σημείο 3.2.2, Α), η επιχείρηση να θέτει σε εφαρμογή στο ακέραιο το πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως που αποδέχθηκε η Επιτροπή (σημείο 3.2.2, Δ), και οι οποίες κατευθυντήριες γραμμές προβλέπουν ότι η εφαρμογή και η ορθή εξέλιξη του προγράμματος αναδιαρθρώσεως ελέγχονται μέσω λεπτομερών ετησίων εκθέσεων που πρέπει να υποβάλλονται στην Επιτροπή (σημείο 3.2.2, Ε).
- 100 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας δεν κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή κανένα πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως της BFM (βλ. ανωτέρω σκέψεις 81 και 82). Επομένως, αποκλειόταν σε κάθε περίπτωση η εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης επ' ωφελεία της BFM.
- 101 Τέλος, πρέπει να υπομνηστεί ότι οι παρεκκλίσεις από την ελεύθερη άσκηση του ανταγωνισμού, όπως προβλέπονται από το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχεία α' και γ', της Συνθήκης υπέρ των περιφερειακών ενισχύσεων, στηρίζονται στη μέριμνα εκδηλώσεως κοινοτικής αλληλεγγύης, θεμελιώδους στόχου της Συνθήκης, όπως πιστοποιεί και το προοίμιό της. Κατά την άσκηση της εξουσίας της εκτιμήσεως, εναπόκειται στην Επιτροπή να επιμελείται ώστε να υπάρχει συγκερασμός των στόχων του ελεύθερου ανταγωνισμού και της κοινοτικής αλληλεγγύης, εξυπακουομένης της τηρήσεως της αρχής της αναλογικότητας. Στο

πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή οφείλει να εκτιμά τα τομεακά αποτελέσματα της σχεδιαζομένης περιφερειακής ενισχύσεως, έστω και όσον αφορά τις περιφέρειες που ενδέχεται να υπάγονται στην παράγραφο 3, στοιχείο α', προκειμένου να αποφεύγεται, μέσω μέτρου ενισχύσεως, τομεακό πρόβλημα που θα ανέκυπτε στο επίπεδο της Κοινότητας και θα ήταν πολύ σοβαρότερο από το αρχικό περιφερειακό πρόβλημα. Έτσι, το κριτήριο της βιωσιμότητας είναι συναφές ακόμη και στα πλαίσια της οικείας αναλύσεως (βλ. προαναφερθείσα απόφαση AUF-FASS και AKT κατά Επιτροπής, σκέψεις 54 και 120). Εξάλλου, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η διαφορετική διατύπωση μεταξύ της διατάξεως του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', και εκείνης του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', δεν μπορεί να οδηγήσει στη σκέψη ότι η Επιτροπή δεν οφείλει να λαμβάνει υπόψη της το κοινοτικό συμφέρον οσάκις εφαρμόζει το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', και ότι οφείλει να περιορίζεται στην εξακρίβωση της περιφερειακής ιδιομορφίας των επιδίκων μέτρων, χωρίς να εκτιμά την επίπτωσή τους επί του ή των συναφών αγορών στο σύνολο της Κοινότητας (προαναφερθείσα απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 1997 στην υπόθεση Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψη 17).

- 102 Ασφαλώς, η BFM εδρεύει σε ζώνη ανήκουσα σε περιοχές δυνάμενες να επωφεληθούν ενισχύσεων περιφερειακής φύσεως, σύμφωνα με το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης. Εντούτοις, στον τομέα αυτόν επικρατεί ισχυρή πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα (βλ. τη μη αμφισβητηθείσα διαπίστωση στην επίδικη απόφαση, υπό VI). Εν όψει της προπαρατεθείσας νομολογίας, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε προφανή πλάνη όταν, λαμβάνοντας υπόψη τη συγκεκριμένη κατάσταση της αγοράς σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η εταιρία δεν ήταν προφανώς βιώσιμη, αρνήθηκε ότι συντρέχει λόγος παρεκκλίσεως. Έτσι, υπό τις περιστάσεις της παρούσας υποθέσεως, στα πλαίσια της οποίας η επιχείρηση, τυχούσα παρανόμων ενισχύσεων, μπόρεσε προφανέστατα να παραμείνει στην αγορά αποκλειστικά και μόνο χάρη στις εν λόγω ενισχύσεις, περιφερειακοί λόγοι υπό το κάλυμμα του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', δεν μπορούν να δικαιολογούν παρέκκλιση από την απαγόρευση αρχής των δυναμένων να στρεβλώσουν τον ανταγωνισμό ενισχύσεων. Πράγματι, οι ανωτέρω ενισχύσεις δεν μπορεί να εκλαμβάνονται ως «ενισχύσεις για την προώθηση της οικονομικής αναπτύξεως», της περιοχής, κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης.
- 103 Επομένως, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη περί την εκτίμηση, κρίνοντας ότι στην προκειμένη περίπτωση δεν μπορούσε να τύχει εφαρμογής καμία από τις παρεκκλίσεις από την απαγόρευση των ενισχύσεων που προβλέπει το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχεία α' και γ', της Συνθήκης.
- 104 Υπό τις περιστάσεις αυτές, ο οικείος λόγος είναι επίσης απορριπτός.

- ¹⁰⁵ Δεδομένου ότι κανείς από τους λόγους που επικαλέστηκαν οι προσφεύγουσες δεν μπορεί να γίνει δεκτός, οι προσφυγές απορρίπτονται.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ¹⁰⁶ Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του αντιδίκου. Δεδομένου ότι οι προσφεύγουσες ηττήθηκαν ως προς τους λόγους τους, πρέπει να καταδικαστούν αλληλεγγύως στα έξοδα της Επιτροπής και της παρεμβαίνουσας Manoir, σύμφωνα με τα αιτήματά τους. Κατά την παράγραφο 4, πρώτο εδάφιο, του ιδίου άρθρου, η Γαλλική Κυβέρνηση φέρει τα έξοδα της παρεμβάσεώς της.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (τρίτο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει τις προσφυγές.**
- 2) Οι προσφεύγουσες καταδικάζονται αλληλεγγύως στα έξοδα της Επιτροπής και της Manoir industries SA.**

3) Η Γαλλική Δημοκρατία φέρει τα δικαστικά έξοδά της.

Tiili

Briët

Lenaerts

Potocki

Cooke

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 15 Σεπτεμβρίου 1998.

Ο Γραμματέας

Η Πρόεδρος

H. Jung

V. Tiili